



Al. Dem. Dan în rolul *Hamlet* – pictură de Mihai Gelep (Migel).

AL. DEM. DAN

Hamlet (fragmente)

E constatat că Hamlet întrunește în el calități contradictorii nu numai în voință, dar chiar în spiritul și caracterul său moral. După cum e activ și indolent, îndrăzneț și timid, tot astfel e înțelept și exaltat, luminat și superstițios, omenos și crud, prieten al virtuții și, în acelaș timp, fără scrupule, iubește sinceritatea și cu toate acestea e un prefăcut ș.a.m.d.

Hamlet e înțelept și exaltat. Înțelepciunea lui Hamlet se vede în adâncimea răspunsurilor sale, în sublimitatea reflecțiilor sale asupra oamenilor și a lucrurilor. Exaltarea lui bolnăvicioasă izbucnește în vorbele incoherente pe care le spune după întrevederea sa cu spectrul, în râsul său, în cântecele sale, în glumele din timpul intermediului, în furia pradă căreia se lasă la mormântul Ofeliei. Fără îndoială, nu e nebun, se preface numai, pentru a rătăci pe adversari și pentru a-și da curs liber sarcasmelor sale insultătoare; fără îndoială că acei care au crezut că descoperă o nebunie reală sub această nebunie simulată, n-au arătat mai multă pătrundere decât Polonius și Ofelia. Dar teribila mărturisire a fantomei a produs o zguduitoră puternică într-un suflet trist și care suporta cu nerăbdare povara vieții. Pierderea completă a tuturor iluziilor pe care le mai avea despre oameni, datoria de a renunța la ocupațiile sale cele mai scumpe, sfârșitul dureros al amorului curat și pasionat ce avea pentru Ofelia, toate acestea au făcut în spiritul lui un gol în care fumul fanteziei sale dezordonate se agită și fierb în toată voia, dar chiar

obișnuința de a simula mereu suresciteză toate puterile nervoase și îi lasă, chiar în clipele de răgaz, ceva din frigurile din care și-a făcut o a doua natură.

Hamlet e omenos și crud. Nu e oare atingător în ardoarea devotamentului filial, în disperarea care-l cuprinde când primește destăinuirile tatălui său, în bunătatea pe care o arată către cei mici, către cei slabi, către soldați, actori, în rugămintele pe care le adresează mamei sale pentru a o smulge demonului care o torturează? Chiar în scena cu Ofelia – care pe nedrept a fost considerată asprime – constrângerea pe care o impune sentimentelor sale, nu e oare destul de vădită? Dar la sfârșitul monologului, nu vorbește el cu un accent blând, emoționat și plin de adorație? [...] Apoi, deodată își aminteste rolul pe care trebuie să-l joace, bănuiește vreo șiretenie din partea-i și, impunând tăcere inimei sale, își întunecă fruntea. O respinge cu o brutalitate prea exagerată ca să nu fie simulată, și chiar în imputările sale cele mai aspre lasă să se zărească urma unui amor înăbușit. Acei ce se îndoiesc de sinceritatea acestei pasiuni sacrificate pentru datorie, să recitească cuvintele pe care Hamlet le adresează mai târziu lui Laert pe mormântul Ofeliei: „Iubeam pe Ofelia. O iubeam atât încât duiosia a patruzeci de mii de frați nu se poate măsura cu nemărginitul amor al lui Hamlet“. S-a mai definit oare vreodată, printr-o imagine mai puternică, distanța nemăsurată care desparte amorul de frate, cel mai puternic chiar, de pasiunea unui amant?

Și pe de altă parte, cum s-ar putea tăgădui că firea asta atât de amară are și momentele sale de cruzime? Cu ce nepăsare târăște cadavrul lui Polonius și-l urmărește cu batjocura sa chiar după moarte! Cu ce ton indiferent vorbește de cei doi camarazi ai săi pe care-i trimite la moarte fără să le dea timpul să se spovedească, când e mai mult decât probabil că nu luaseră nici o parte la mișelia Regelui.

Și, în sfârșit, nu e oare oribil motivul pe care îl dă ca să nu-l lovească pe Rege în mijlocul rugăciunilor sale, în care s-a văzut pe nedrept o dovadă a lipsei sale de energie, a nehotărârii, asupra căreia căuta singur să-și facă iluzii [...]. Are oroare de unchiul său nu numai ca de un ucigaș, un adulter, un uzurpator, un bețiv, dar mai cu seamă fiindcă e ipocrit. Pe tabletele lui, înseamnă această ipocrizie: „Trebuie să scriu numaidecât că un om poate să suradă, să suradă întruna și, cu toate acestea, să fie cel mai mare scelerat“. Aceea ce-l irită la Polonius e tocmai minciuna sub forma unei diplomații care caută să ajungă la scop pe drumuri lăturalnice și care, în fond, nu e decât prostie, indiscreție și presumpțiune ridicolă.

La Rosencrantz și Guildenstern, tot minciuna și forma unei prietenii afectate îl irită. O mică minciună Ofeliei: „Tatăl meu e acasă“ – provoacă sângeroasa diatribă asupra vanității femeilor. Tot minciuna caută el s-o scoată din inima mamei sale. Tot minciuna, sub forma unei hiperbole, din expresiunea lui Laert, îl face să-și iasă din fire la înmormântarea Ofeliei. Tot minciuna, sub forma adulației și a circonlocuțiunilor pretențioase, la Osric, îl dezgustă. Nu calitățile spiritului lui Horațiu l-au făcut să aibă prietenie pentru dânsul, ci lealitatea lui, cinstea, dezinteresarea și oroarea ce are de lingușire.

Acum să privim și dosul medaliei. Sufletul ăsta pe care l-am văzut atât de sincer, se complăce într-o comedie care durează prea mult și al cărei folos nu-l înțelegem. Și nici nu e tocmai bine demonstrat. Armele sale de predilecție sunt echivocurile, răspunsurile cu două înțelesuri. Nu se dă înapoi din fața unui fals îndrăzneț pentru a se salva pe el și a pierde pe doi imprudenți. Se scuză de reaua purtare cu Laert printr-o minciună nerușinată. În scurt, s-ar părea că prietenia ce are pentru actori, a căror artă o înțelege atât de bine, a influențat asupra spiritului lui Hamlet, ca un fel de contagiune. El asistă la viață ca la un spectacol și se poartă ca un actor pe scenă.

Hamlet e un spirit luminat, dar și superstițios. El a studiat foarte mult. Ofelia îl numește „savant”. Iubește și cultivă poezia, e versat în filozofie, cunoaște istoria, are oroare de tot ce e vulgar și gândul său se îndreaptă mereu către subiectele cele mai înalte ale imaginației. Din întâmplarea cea mai neînsemnată, el trage o concluzie morală. Generalizează chiar prea mult. Fiindcă mama lui a săvârșit un adulter, toate femeile fac din bărbații lor niște dobitoci nenorociți. Fiindcă unchiul lui a săvârșit un fratricid, toți oamenii sunt niște criminali și niște sclerați. Pentru că familia lui a fost pătată de niște atentate oribile, lumea întreagă e o ceață deasă de aburi infecți și ciumați, o închisoare, în care Danemarca e temnița cea mai feroasă. Obiceiul acesta de a trage concluzii de la un fapt particular, izolat, la generalitate, împreună cu firea lui posacă constituiesc întreaga lui mizantropie. Face cu prea mare curiozitate examinarea faptelor. E o victimă a logicei dusă la extrem.

Și cu tot acest abuz de raționament – pe care-l imputa prietenul său Horațiu – el e credul. I se anunță un fapt ciudat, o apariție. El n-are o clipă măcar de îndoială mai târziu: nu-i vine gândul că poate a luat pe un impostor drept umbra tatălui său, sau că a fost vreo viziune a creierului său tulburat. Se întreabă numai dacă nu e oare diavolul care, pentru a-l pierde, a luat această formă.

(Știrea, nr. 74, 30 decembrie 1920 și nr. 76, 13 ianuarie 1921).

Nici o cupă am să va bea asta și, până cu lumina și ocazii noastre, iar cerul se presure, făcându-se secolul tinutului, prăvălesc.
fi-e cupă ce se va bea asta și, pa fi restita mușilor
de către pecea puterica a tunului. - (Aidem se intru.)
1. ese atinga. - (Toti es, apară de Hamlet). - (Hamlet presara tare, murmurat, gust se colt ferus ca în plăcat.)
devali mantaua și subia a le taon fe banca unde a stat

Scena II^a

Hamlet (singur).

Hamlet. *Oh! De ce carnea asta este atât de tare, în cât nu se pot muia și topi prin durare; sau de ce este mal Dumnezeu, a condamnat sinuciderea? Oh! Dumnezeu! Cât mi pot de obsesiv și de zadarnice, toți plăcerile acestei lumi! Pentru mine lumea nu e de cât un câmp necultivat, care produce numai fructe amare și sălăburi! Să ajungă lucrurile rei! Abia două luni de când e mort... Nu! Nici chiar două luni implinite!*
 2. *Un Rege desăvârșit, care pe lângă aceasta, era acia ce Dumnezeu pe lângă un satir, și bea*